

Baracsi Katalin

A külföldi határozatok európai uniós végrehajtásának történeti áttekintése és a jövő kihívásai

I. Nyitó gondolatok

A Külföldi határozatok végrehajtását azért tartom fontos területnek, mert állandóan bővülő joganyaggal rendelkezik, amelynek végső célja a teljes igazságszolgáltatási térség lefedése. Már az elején leszögezem, hogy magam a jogharmonizáció híve vagyok. Úgy vélem, hogy ez az egyetlen út, amely lehetővé teszi a gyors, igazságos és hatékony jogvitarendezést a tagállamok között. A végrehajtás az a polgári nemperes eljárás, amellyel a bírósági határozatokban és törvényben meghatározott egyéb okiratokban foglalt kötelezettségek teljesítését az állam kényszerintézkedések alkalmazásával érvényre juttatja.¹ Ez egy rövidebb fogalom meghatározás. De ha minden szempontot igyekszünk beilleszteni, akkor a következő, komplexebb fogalom meghatározáshoz juthatunk. A bírósági végrehajtás olyan önálló, törvényileg szabályozott eljárás, amelyben állami, vagy meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő szerv, elsősorban vagyoni kényszer alkalmazása révén juttatja érvényre az állam által, a konkrét egyedi ügyben fennállónak elismert és kikényszeríthető alanyi jogot, vagy előzetesen biztosítja a konkrét egyedi ügyben történő elismerés, vagy a kikényszeríthetőség előtt védelemben részesített alanyi jog későbbi érvényre juttatását.²

II. Az alapprobléma³

A bírósági végrehajtás területén az Európai Unió legfontosabb szabályozási tárgyköre a határozatok elismerése és végrehajthatóvá nyilvánítása. Ez a probléma már az egyszerű államközi kapcsolatokban is szabályozási kihívást jelent, nemhogy a jelenleg 27 tagállamot magában foglaló Európai Unióban.

A külföldi határozatok végrehajtásának problematikája a következőkben rejlik: az adós teljesítési kötelezettségét az egyik állam hatóságai írják elő, azonban a kötelezettség realizálását egy másik államban kell kieszközölni. Ilyen eset állhat elő például akkor, amikor a kötelezettnek a határozatot meghozó szerv államától különböző másik államban van végrehajtás alá vonható vagyontárgya. A határokon átnyúló, nemzetközi elemmel rendelkező eljárások egyes kérdései feltétlenül normatív rendezést igényelnek. E körben a megválaszolandó kérdés, hogy egy idegen autoritás által, eltérő jogi környezetben meghozott határozat, döntés miként ismerhető el és hajtható végre a határozatot hozó szerv államától különböző államban. A külföldi határozat belföldön történő érvényesítése kapcsán el kell különíteni egymástól két – egymással összefüggő, mégsem azonos – mozzanatot: a határozat elismerését és végrehajthatóvá nyilvánítását. Az elismerés során az dől el, vajon egy külföldön meghozott határozat a belföldi jogrend szerint alkalmas-e arra, hogy a felek jogállapotát egymás irányában véglegesen eldöntse. Itt a jogforrások különféle feltételek fennállását írhatják elő, amely feltételek meglétét a belföldi szervek vizsgálják. Az elismerés történhet ipso iure, vagy megállapításra kerülhet külön eljárás keretében is. Az elismert külföldi határozat belföldön történő érvényre juttatása az érdemi határozatok egyes fajtáinál eltérő úton történhet.

A határozat külföldön történő végrehajthatósága még elismerés esetén sem törvény erejénél fogva áll be, hanem „a végrehajtó állam bíróságának kifejezett, jogalakító aktusa, a végrehajthatóvá nyilvánítás révén.”⁴ A külföldi, marasztaló határozatok végrehajtása a gyakorlatban, annyiban speciális, hogy a végrehajtást kérőnek az ál-

1 http://209.85.129.132/search?q=cache:wb2bDcN4rMMJ:ec.europa.eu/civiljustice/enforce_judgement/enforce_judgement_hun_hu.htm+k%3%BCl%3%B6ldi+hat%3%A1rozatok+v%3%A9grehajt%3%A1sa&hl=hu&ct=clnk&cd=2&gl=hu

2 A fenti definíció megalkotója Kapa Mátyás, (Kapa Mátyás: Hitelezővédelem a bírósági végrehajtásban. Dialóg Campus Kiadó, 2006 30-31. o.) aki az alábbiak forrásokból merített. Vida István: A bírósági végrehajtás Budapest, 1978. 38. o., Fehérváry Jenő: Magyar polgári végrehajtási jog rendszere Budapest, 1941. 1. és 6. oldalakon található fejtegetések.

3 Határozatok végrehajtása határokon átvéelő polgári és kereskedelmi ügyekben, az Európai Unióban (magyar nyelvű elektronikus változat) 17-18. o. alapján valamint az ott idézett szövegek felhasználása nyomán; Vö. BRÁVÁČZ Ottóné – SZŐCS Tibor: Jogviták határok nélkül. HVG-Orac, Budapest, 2003., 257. old., Vö. GEIMER, Reinhold – SCHÜTZ, Rolf: Europäisches Zivilverfahrenrecht. 2. Aufl. Beck, München, 2004., 611. old., illetve KENGYEL Miklós – HARSÁGI Viktória: Európai polgári eljárásjog. Osiris, Budapest, 2006., 427. old., Az egyes európai országokban alkalmazott exequatur-eljárásokra ld. SZŐCS Tibor: Bírósági határozatok külföldön történő végrehajthatóvá nyilvánítása Európában, különös tekintettel a Luganoi Egyezményre. In: Magyar Jog 1997/4. szám, 238–240. old.

4 BRÁVÁČZ Ottóné – SZŐCS Tibor: Jogviták határok nélkül. HVG-Orac, Budapest, 2003., 269. old.

talános eljáráshoz képest egy megelőző lépést is meg kell tennie ahhoz, hogy a bírósági végrehajtás startmezejére léphessen. Ez a megelőző lépés a külföldi határozat végrehajthatóvá nyilvánítása. A végrehajthatóvá nyilvánítás a végrehajthatóságot konstitutív módon újra megalapítja. A legtöbb jogrendszerben a külföldi államban hozott határozat végrehajthatóvá nyilvánítására külön, ún. exequatur-eljárás keretében kerül sor.

III. A kezdetek

Az Európai Unió tagállamai és néhány más állam 1988-ban megkötötték a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló luganói egyezményt. Jelenleg az EU tagállamokon kívül Svájc, Norvégia az Egyezmény szerződő felei. A Luganói Egyezmény az Európai Unió határain kívülre terjesztette ki a tagállamok között a joghatóságot meghatározó, a korábban a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. évi brüsszeli egyezményben megállapított szabályokat.

Következő lépésben a tamperei találkozó 1999 októberében az igazságszolgáltatáshoz való hozzájutás Európán belüli előmozdítására jött létre. Megállapításra került, hogy egy valódi európai igazságszolgáltatási térségben a tagállamokban lévő jogi és igazságügyi rendszerek összeférhetetlensége vagy összetettsége a magánszemélyeket és vállalkozásokat nem akadályozhatja, vagy nem riaszthatja el jogaik gyakorlásától. Az Európai Tanács felhívta a Közösség intézményeit, hogy kis értékű fogyasztói és kereskedelmi követelések, valamint nem vitatott követelések esetében dolgozzanak ki különleges közös eljárási szabályokat a határon átnyúló jogviták egyszerűsített és gyorsított rendezésére.

A Tanács által 2000. november 30-án elfogadott, a polgári és kereskedelmi ügyekben a határozatok kölcsönös elismerése elvének végrehajtásáról szóló intézkedési program ezzel összefüggésben az intézkedések elfogadására három szakaszt határoz meg. Az első szakaszban a nem vitatott követelésekre egy európai végrehajtható okiratot kell bevezetni, és a kis értékű követelésekkel kapcsolatos, határon átnyúló jogviták rendezését le kell egyszerűsíteni, és fel kell gyorsítani.

IV. Fordulópontok

2002 márciusában az 1968. évi Brüsszeli Egyezmény helyébe a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 44/2001/EK tanácsi rendelet lépett.

Dánia annak ellenére, hogy az Európai Unió teljes jogú tagja igyekszik kivonni magát a közösségi rendeletek hatálya alól. Ennek épp kivételes példája, hogy az Európai Közösség és a Dán Királyság között a 2005. október 19-én Brüsszelben aláírt, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodás értelmében a 44/2001/EK rendelet rendelkezései 2007. július 1-től alkalmazandók a Dán Királyság és az EK más tagállamai között is.⁵

Időközben az 1988-as *Luganói Egyezményt* is továbbfejlesztették. A polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló új Luganói Egyezményt – amely az 1988. szeptember 16-i Luganói Egyezmény helyébe lép – 2007. október 30-án írta alá Európai Közösség valamint az Izlandi Köztársaság, a Norvég Királyság, a Svájci Államszövetség és a Dán Királyság. Tekintettel arra, hogy az Európai Bíróság 2006. február 7-én kiadott 1/03. sz. véleménye szerint az új Luganói Egyezmény megkötése teljes mértékben a Közösség kizárólagos hatáskörébe tartozik, így a Közösség által megkötött egyezmény hatálya valamennyi részes tagállamra kiterjed. Az egyezmény megkötését a Tanács 2009/430/EK határozata 2008. november 27-én hagyta jóvá. Ez az egyezmény a 44/2001/EK rendelet legfontosabb vívmányait kiterjeszti az EK tagállamain kívül Izlandra, Norvégiára és Svájcra is.⁶

A tamperei következtetések és a kölcsönös elismerési program alapján az Európai Bizottság 2002 októberében elfogadta az európai fizetési meghagyásos eljárásról, valamint a kis értékű követelések elbírálására irányuló eljárások egyszerűsítését és gyorsítását célzó intézkedésekről szóló zöld könyvet. A zöld könyv több kérdést vet fel annak érdekében, hogy megvizsgálja az e két területen lehetséges közösségi jogi eszközök tartalmát. A legfontosabb kérdések az ilyen eljárás alkalmazási körét, formanyomtatványok használatát, a követelés iratokkal történő bizonyításának szükségességét, a követelés bíróság által vizsgálatának terjedelmét, a fizetési meghagyás

5 Határozatok végrehajtása határokon átvitelő polgári és kereskedelmi ügyekben, az Európai Unióban (magyar nyelvű elektronikus változat) 18. o.

6 Határozatok végrehajtása határokon átvitelő polgári és kereskedelmi ügyekben, az Európai Unióban (magyar nyelvű elektronikus változat) 19. o.

kézbesítését és az ez elleni jogorvoslat lehetőségét érintik. A zöld könyvre adott válaszok elemzése alapján a Bizottság 2004. március 19-én elfogadott egy, az európai fizetési meghagyásos eljárás bevezetéséről szóló rendelet javaslatot.

A javasolt új, egységes európai eljárás, mely határon átnyúló és egyetlen tagállamot érintő jogvitákban is alkalmazható, a felek nyilatkozataihoz és a bíróság határozataihoz szükséges felhasználóbarát formanyomtatványok használatán alapszik. A felhasználónak világosan meg kell fogalmaznia a kérdéses követelést, és röviden le kell írnia az alapjául szolgáló indokokat. Ha a vonatkozó követelmények teljesülnek, az illetékes bíróság egy fizetési meghagyást bocsát ki anélkül, hogy a követelést érdemben meg kellene vizsgálnia. Ha az adós az értesítés kézhezvételétől számított három héten belül nem nyújt be ellenkérelmet, a bíróság végrehajtható fizetési meghagyást bocsát ki.

V. A ma meghatározó rendeletei

44/2001 EK rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok végrehajthatóvá nyilvánításáról szól. A Tanács 44/2001/EK rendelete jelentősen egyszerűsíti az exequatur-eljárást. A hivatkozott rendelet szerint az egyik tagállamban hozott végrehajtható határozatot más tagállamban akkor lehet végrehajtani, ha azt bármely érdekelt fél kérelmére ott végrehajthatónak nyilvánították, vagy – az Egyesült Királyságban érvényesülő szabályok szerint – azt a bíróság nyilvántartásba veszi (38. cikk). Ugyanez irányadó a végrehajtás elrendelésére alapul szolgáló közokiratra, illetve perbeli egyezsége is (57–58. cikk).⁷

A polgári és kereskedelmi ügyek egy szűkebb körében további előrelépés történt az Unióban a külföldi határozatok végrehajtása terén. 2004. április 21-én született meg az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okiratról.⁸ Ez a rendelet továbbmegy a Tanács 44/2001/EK rendeletében foglalt szabályozáson és a tagállamok közötti viszonylatban – bizonyos körben – eltörli az exequatur-eljárást. E rendelet alkalmazásában – a Tanács 44/2001/EK rendeletéhez hasonlóan – nem vesz részt Dánia, így a rendelet hatálya Dánia kivételével terjed ki az EU összes tagállamára. Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendeletét alapvetően a polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni, ugyanakkor hatálya nem terjed

ki – többek között – a természetes személyek jogképességével, az örökléssel kapcsolatos kérdésekre, a fizetési képtelenségi eljárásra, illetve a választott-bírászkodásra.

Magyarázatra szorul az a megszorítás, amely szerint a hivatkozott rendelet csak bizonyos körben törli el az exequatur-eljárást. Egyrészt a rendelet hatálya alá kizárólag a pénzfizetésre irányuló követelések tartoznak. Másrészt az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete az ún. nem vitatott követelésekre nézve tartalmaz különleges szabályokat.

A rendelet a nem vitatott pénzkövetelésekre vonatkozóan létrehozta az európai végrehajtható okirat intézményét. Az európai végrehajtható okirat arra szolgál, hogy ha az eredetileg eljáró államban ezzel az eszközzel elrendelik a végrehajtást, a végrehajtási eljárást a többi tagállamban is – bármilyen újabb közbenső eljárás lefolytatása nélkül – le lehet folytatni.⁹

VI. A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről¹⁰

Az Európai Tanács a 2004. november 4-én és 5-én Brüsszelben tartott ülésén új programot fogadott el, melynek címe: „Hágai program: a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének erősítése az Európai Unióban” címen. A Tanács a 2005. június 2-i és 3-i ülésén elfogadta a Tanács és a Bizottság cselekvési tervét, amely a hágai program keretében konkrét intézkedéseket fogalmaz meg, és amely utal a tartási kötelezettségekre vonatkozó javaslatok elfogadásának mielőbbi szükségességére. A Közösség és tagállamai a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretében részt vettek azokon a tárgyalásokon, amelyek eredményeképpen 2007. november 23-án elfogadásra

⁷ Határozatok végrehajtása határokon átvitelő polgári és kereskedelmi ügyekben, az Európai Unióban (magyar nyelvű elektronikus változat) 20. o., www.europa.eu.int/smartapi/cgi.

⁸ Határozatok végrehajtása határokon átvitelő polgári és kereskedelmi ügyekben, az Európai Unióban (magyar nyelvű elektronikus változat) 20. o., www.europa.eu.int/smartapi/cgi.

⁹ Határozatok végrehajtása határokon átvitelő polgári és kereskedelmi ügyekben, az Európai Unióban (magyar nyelvű elektronikus változat) 19-20.o.

¹⁰ Európai Unió Hivatalos Lapja 52.évfolyam 2009. január 10. *Hivatalos Lap L 007, 10/01/2009 o. 0001-0079*

került a gyermektartási kötelezettség és a családi tartási kötelezettség egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló egyezmény (a 2007. évi hágai egyezmény), valamint a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló jegyzőkönyv (a 2007. évi hágai jegyzőkönyv). A 4/2009 EK tanácsi rendelet tekintetében tehát mindenképp figyelembe kell venni az előzményeket. A tartásra jogosultak számára lehetővé kell tenni, hogy ügyükben, a tagállamokban nehézség nélkül kerüljön sor határozathozatalra, és a határozat a többi tagállamban további alaki követelmények nélkül automatikusan végrehajthatóvá váljon. E cél elérése érdekében célszerű a tartási kötelezettségekre vonatkozó olyan közösségi eszköz létrehozása, amely a joghatósági összeütközésekre, a kollíziós szabályokra, az elismerésre és a végrehajthatóságra, a végrehajtásra, a költségmentességre, valamint a központi hatóságok közötti együttműködésre vonatkozó rendelkezéseket foglal magában. Éppen ezért a rendelet hatályának ki kell terjednie a családi vagy rokoni kapcsolatból, házassági kapcsolatból vagy házassági rokonságból eredő valamennyi tartási kötelezettségre a tartásra jogosult személyek közötti egyenlő bánásmód biztosítása érdekében. Bár ez a rendelet még csak 2011-ben fog hatályba lépni az itt említett intézkedések megvalósulása mindenképpen egy újabb jelentős lépést jelent az európai uniós jogharmonizáció terén.

VII. Zöld könyv 2008¹¹

Az Európai Unióban időközben bekövetkezett átalakulásokra reagálva 2008. március 6-án újabb Zöld Könyv született „A bírósági határozatok hatékony végrehajtása az Európai Unióban: az adósok vagyonának átláthatósága” címmel. Kiindulópontja, hogy a belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében lépéseket kell tenni a határokon átnyúló adóssághajtás akadályainak leküzdésére. A Zöld Könyv kitér arra, hogy az információszerzés az egyes tagállamokban eltérő módon valósul meg. Viszont két alapvető módszer mégis elkülöníthető az információhoz való hozzáférés terén: az adós nyilatkozata és az adatbázisok használata. Az átláthatóság jegyében négy irányban fogalmaz meg megoldási lehetőségeket.

Elsőként a nemzeti végrehajtási jogszabályokra, gyakorlatokra vonatkozó kézikönyv iránti igényét fogalmazza meg. A kézikönyvben ki lehetne térni arra, hogy kik, honnan és milyen feltételekkel szerezhetnek információkat az adós vagyoni helyzetéről. Ezt a kézikönyvet az internet világában még az Európai Igazságügyi Hálózat weboldalán is elérhetővé lehetne tenni a polgári és kereskedelmi ügyek vonatkozásában. Egyetértek jelen szerző gondolatmentével, hogy ez egy viszonylag egyszerűen kivitelezhető ugyanakkor hatékony módszer is.

A második elvárás a rendelkezésre álló információk körének bővítése valamint a nyilvántartások hozzáférésehez történő javítás. Mindez azért lenne fontos, mert az utóbbi években, azokban a tagállamokban, ahol jelentős mértékben javult a bírósági végrehajtók nyilvántartáshoz való férésének a joga, azokban az eljárások is hatékonyabbak lettek. Ami viszont érdekes, hogy ez az igény nem fogalmazódik meg az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatban. A Zöld Könyv megalkotói ezt a tényezőt figyelmen kívül hagyták. Tehát magam is azt vallom, hogy elengedhetetlen a minél szélesebb körű információhoz jutás ezen ügyek tekintetében. Valamint az ingatlan-nyilvántartás is szerves részét kell, hogy képezze az információknak. Hisz számos esetben a végrehajtás tárgyát ingatlan képezi, és ha erről nincsenek pontos információink, akkor az még inkább hátráltatja a bírósági végrehajtási ügyek ésszerű időn belül történő befejezését. Amely elv biztosítását én az egyik legfontosabb követelménynek tartok a fenti ügyek tekintetében.

Harmadik lépcsőben a végrehajtó hatóságok közötti információcsere kiépítése is kívánatos lenne. A nemzeti végrehajtó hatóságok közötti együttműködés erősítése és azok közötti közvetlen információcsere bevezetése jelenthetne megoldást. A gyakorlati megvalósításhoz mintául szolgálhatna az adóhatóságok kölcsönös segítségnyújtásáról szóló közösségi jogi eszköz. Hatékonyságát illetően részemről fele fele arányban oszlik meg az igenek és nemek aránya.

Negyedik szempontként foglalkozik az adós nyilatkozatának kérdésével. Ami érdekes az egészben, hogy sem hazánk, sem Franciaország nem ismeri ezt az intézményt a bírósági végrehajtás terén. Mégis a Zöld Könyv két lehetséges utat javasol a tagállamok számára: adósnyilatkozat felvételére vonatkozó eljárás kötelező bevezetése, másik lehetőség pedig az egységes európai vagyonyilatkozat (European Assets Declaration) bevezetése, amely az adóst kötelezi arra, hogy fedje fel az Európai Igazságügyi Térségben található valamennyi vagyonát. A nyilatkozattétel kapcsolatban pedig azonos szabályokat lehetne bevezetni alaki, formai és bírságotlasi szempontok alapján, ami még inkább az egységességet erősíti fel. Egyetértek a Zöld Könyv rendelkezéseivel, hogy valamit lépni kell ebbe az irányba is. De gondoljunk csak arra, hogy emberek, sőt gyarló emberek vagyunk. Így meggyőződésem, hogy száz százalékgig az igazat nem mondaná az adós egy-egy ilyen nyilatkozattétel alkalmával

¹¹ Kapa Mátyás: A végrehajtáshoz szükséges adatok beszerzése az Európai Unióban, Európai Jog 2008. évi 5. szám 18-20. o. című cikkének gondolatmenetét vettem alapul

(lásd. Magyarországon adóbevallások, képviselők vagyonnyilatkozata, hogy semmijük sincs). Vagy, hogy a valós tényeket kikapuk, kapcsolatok vagy a jogszabályok megkerülésével nem játszaná ki.

VIII. Záró gondolatok

Mindezekből is látszik, hogy az Európai Unió mindet megtesz, hogy a kor, a tagállamok elvárásainak minden tekintetben megfeleljen. A jogalkotásnak még nincs vége. Nagyon valószínűnek tartom, hogy az elkövetkező években újabb közösségi jogszabályok látnak napvilágot és esetleg egy új az Unió mind a 27 tagállamát átfogó intézmény jön létre az egységes igazszolgáltatási térség kiteljesedése érdekében.